

KULTURA
włączania

Podnoszenie kompetencji
kadr kultury województwa mazowieckiego
w zakresie wspierania procesów
edukacji włączającej

Kultura włączania

Jak zarządzać instytucją kultury dostępną dla osób z niepełnosprawnością? Czy inwestowanie na dużą skalę w zniesienie barier architektonicznych i udostępnienie zasobów instytucji osobom z niepełnosprawnością wystarczy? Na te i inne pytania próbowaliśmy odpowiedzieć podczas realizacji projektu *Kultura włączania* w 2013 roku.

Dostępność i przystosowanie instytucji kultury dla osób z niepełnosprawnością zazwyczaj mierzy się wskaźnikami w języku statystyki. I tak w roku 2012 w Polsce największą liczbą obiektów przystosowanych dla potrzeb osób z niepełnosprawnością dysponowały kina (82,6% kin użytkowało budynki posiadające odpowiednio zaadoptowane wejście, 66,2% - posiadało udogodnienia wewnątrz budynku), teatry i instytucje muzyczne (odpowiednio 76,8% i 71,6%) oraz galerie i salony sztuki (52,9% i 44,5%). W urzędzenia do audiodeskrypcji najczęściej wyposażone były teatry i instytucje muzyczne (15,5%) oraz muzea i oddziały muzealne (11,1%). Czy to dobrze, czy źle? Jak wygląda sytuacja w domach kultury? Czy bada się w Polsce uczestnictwo w kulturze osób z niepełnosprawnością?

Segregacja, integracja, edukacja włączająca. Te trzy pojęcia obecne w polskim systemie kształcenia osób z dysfunkcjami pozwalają zrozumieć różnice w podejściu do niepełnosprawności w życiu społecznym, również w kulturze.

Segregacja to domena, przede wszystkim, tzw. kształcenia specjalnego, które odbywa się w placówkach dedykowanych uczniom z niepełnosprawnością. Taki model kształcenia oddziela dzieci z dysfunkcjami od pełnosprawnych. Ustawia je w sytuacji gorszych, wymagających specjalnej opieki, ukierunkowuje od samego początku życia w społeczności na pozostawanie na jego marginesie. Takie osoby nie mają szans na rywalizowanie z rówieśnikami, nie wykształcają

umiejętności społecznych, nie osiągają samodzielności, są zawsze skazane a pomoc i pozostawanie w izolacji od reszty społeczeństwa. Segregacja przynosi też szkody świadomości społeczeństwa na temat problemów osób z niepełnosprawnością.

Integracja w szkole polega na włączaniu uczniów z dysfunkcjami do nauki w ogólnodostępnych szkołach razem z uczniami pełnosprawnymi oraz na umożliwianiu im korzystania ze środków pomocniczych stosownie do indywidualnych potrzeb. W ramach kształcenia integracyjnego w przedszkolach i szkołach tworzone są klasy, oddziały integracyjne, do których kierowane są dzieci z niepełnosprawnością, uczniowie o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Liczba uczniów w klasie integracyjnej wynosi od 15 do 20, w tym od 3 do 5 uczniów z niepełnosprawnością. W klasie może być zatrudniony dodatkowo nauczyciel ze specjalnym przygotowaniem pedagogicznym.

Ten model jest dużo lepszy, ale również etykietujący osoby z niepełnosprawnością. Podejście integracyjne popularne jest w działalności kulturalnej. Instytucje kultury organizują często imprezy, kładąc szczególny nacisk na problem niepełnosprawności. Często, nieświadomie, robią to w sposób przesadzony i sztuczny, zniechęcając do udziału w wydarzeniu osoby pełnosprawne. Innym sposobem, wydawałoby się skutecznym w podejmowaniu tematyki niepełnosprawności jest organizowanie wydarzeń kulturalnych dedykowanych wyłącznie osobom z niepełnosprawnością. Tego typu imprezy nie integrują. Mają charakter segregacyjny.

Edukacja włączająca oparta jest na społecznym modelu postrzegania niepełnosprawności. Polega on na uznaniu i poszanowaniu indywidualnych różnic istniejących między poszczególnymi osobami. Niepełnosprawność w takim

rozumieniu to system barier tworzonych przez nas samych. Przez społeczeństwo. Są to bariery społeczne, ekonomiczne, prawne i organizacyjne.

To społeczeństwo jest odpowiedzialne za zmniejszenie skutków niepełnosprawności i włączenie do życia społeczne-go osób, którym dysfunkcje i brak warunków adekwatnych do ich potrzeb uniemożliwiają normalne funkcjonowanie. Należy więc znosić wszelkie bariery, nie tylko architektoniczne, ale też mentalne, psychologiczne, edukacyjne, techniczne i organizacyjne – te, które uniemożliwiają bądź utrudniają osobom ze specjalnymi potrzebami funkcjonowanie w społeczeństwie: w szkole, a także w kulturze.

Według danych statystycznych 18-20% uczniów w polskich szkołach to uczniowie ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi. Do tej grupy zaliczają się uczniowie z różnymi dysfunkcjami, także z dysleksją, nadpobudliwością, chorobami przewlekłymi, jak również pochodzący ze środowisk zaniedbanych, także dzieci z grup mniejszości narodowych i emigrantów.

Edukacja włączająca dąży do wspierania procesu rozwoju każdego dziecka. Zadaniem szkół włączających jest rozpoznanie i wspieranie różnorodnych potrzeb uczniów. A osoby z orzeczoną niepełnosprawnością kształcą się w swoich szkołach rejonowych razem z rówieśnikami z sąsiedztwa i rodzeństwem. Szkoła przystosowuje się do pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Stosuje takie środki, jakie są do tego potrzebne.

Przygotowując projekt *Kultura włączania* wyszliśmy z założenia, że idea edukacji włączającej powinna mieć swoją kontynuację w instytucjach kultury, rozumianych szeroko: w miejscach związanych z kulturą, w instytucjach artystycznych, w domach kultury, w stowarzyszeniach i fundacjach czy przedsięwzięciach prywatnych. Uznaliśmy, że szkoła pracująca w oparciu o zasady edukacji włączającej powinna ściśle współpracować z instytucją kultury działającą w pobliżu, a praca w tej instytucji powinna opierać się na społecznym modelu postrzegania niepełnosprawności, który

lokuje źródła niepełnosprawności poza daną osobą, czyli w społeczeństwie oraz akcentuje podmiotowość osoby niepełnosprawnej.

Swoje podejście opieraliśmy również na zapisach artykułu 30 Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych przyjętej przez Zgromadzenie ONZ 13.12.2007 roku. Zgodnie z nim idea „kultury włączającej” jest ściśle związana z procesem pełnego włączenia osób z niepełnosprawnością w życie społeczne i kulturalne. Kultura włączająca nabiera tu szczególnego znaczenia w kontekście uczenia się przez całe życie.

Planując nasze działania postawiliśmy sobie następujące cele:

1. Podniesienie kompetencji kadr kultury w zakresie wspierania lokalnych działań, organizacji, instytucji zajmujących się edukacją włączającą i dostosowania działań kulturalnych do różnorodnych potrzeb mieszkańców.
2. Przygotowanie gruntu do powstania sieci, porozumienia podmiotów kultury realizujących działania na rzecz społeczności lokalnych z uwzględnieniem deficytów mieszkańców w celu zmniejszenia barier mentalnych, psychologicznych, edukacyjnych, technicznych, organizacyjnych i architektonicznych.
3. Wypracowanie wspólnego języka i sposobów komunikacji podmiotów kultury i placówek oświatowych Mazowsza w zakresie edukacji włączającej.
4. Wskazanie i zdefiniowanie przykładowych narzędzi wspierających procesy edukacji włączającej w formie działań animacyjnych i artystycznych sprawdzonych na terenie gminy Wieliszew, możliwych do wykorzystania przez kadry podmiotów kultury Mazowsza.

W ramach projektu *Kultura włączania* realizowanego przez Mazowieckie Centrum Kultury i Sztuki odbył się panel ekspercki nt. edukacji i kultury włączającej z udziałem pedagogów, ekspertów edukacji włączającej, animatorów kultury, dyrektorów instytucji. Zwieńczeniem prac panelu eksperckiego było seminarium dla pracowników i dyrektorów instytucji

kultury *Edukacja włączająca a instytucje kultury*, które odbyło się Łajskach, a także Festiwal *POWER ON*, pokaz metod animacyjnych wspierających zasady edukacji włączającej. Niniejsza publikacja jest próbą prezentacji metod animacyjnych oraz organizacji i podmiotów, które mogą być przydatne we wdrażaniu zasad społecznego modelu postrzegania

niepełnosprawności w instytucjach kultury. Publikacja jest skierowana do dyrektorów i pracowników publicznych instytucji kultury województwa mazowieckiego oraz do podmiotów kultury działających w sektorach: społecznym i prywatnym.

A young boy wearing a red baseball cap, a light-colored short-sleeved shirt, and red shorts stands on a sand dune. He is looking down and to his right. The background is a bright blue sky with large, fluffy white clouds. The sand dune is in the foreground, and there are some green bushes on the left side.

Metody animacyjne
wspierające wdrażanie
społecznego modelu
postrzegania
niepełnosprawności

CUBE Instalacja sensoryczna

Cube Instalacja Sensoryczna to multimedialna wyprawa w świat osób z autyzmem. Zwiedzając go, można przekonać się, w jaki sposób osoby z autyzmem odbierają nasze otoczenie. Instalacja przeznaczona jest w szczególności dla osób, które jeszcze nie zetknęły się z tematyką autyzmu oraz dla wszystkich, którzy chcą dowiedzieć się o zagadnieniu czegoś więcej.

Poprzez wykonanie kilku prostych zadań osoba odwiedzająca dowie się: jak może odbierać świat osoba z autyzmem? Dlaczego osoby z autyzmem inaczej się zachowują? Skąd się biorą problemy w komunikacji z osobą z autyzmem? Instalację mogą odwiedzać osoby powyżej 8. roku życia. By zapewnić komfort uczestnikom, w *CUBE* Instalacji sensorycznej dopuszczamy przebywanie jednocześnie do 6 osób (w tym 2 osoby oprowadzające).

Ze względu na konieczność opieki oraz pomocy przy wykonywaniu poszczególnych czynności niezbędna jest obecność przynajmniej 3 wolontariuszy. Osoby te są odpowiedzialne za rozstawienie konstrukcji oraz opiekę nad osobami zwiedzającymi Instalację.

Fundacja SYNAPSIS od 1989 roku realizuje misję pomocy dzieciom i osobom dorosłym z autyzmem oraz ich rodzinom. Obejmuje specjalistyczną opieką również osoby z zespołem Aspergera i innymi zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Fundacja prowadzi ośrodek diagnozy, terapii i rehabilitacji, przedszkole terapeutyczne dla dzieci z autyzmem, przedsiębiorstwo społeczne, w którym zatrudnione są dorosłe osoby z autyzmem, oraz ośrodek informacyjno-prawny. Fundacja SYNAPSIS jest Organizacją Pożytku Publicznego

---

Fundacja SYNAPSIS
ul. Ondraszka 3, 02-085 Warszawa
www.synapsis.org.pl
Osoba do kontaktu: Aleksandra Sztajerwald
e-mail: a.sztajerwald@synapsis.org.pl

Pokazy i warsztaty rugby na wózkach drużyny **FOUR KINGS**

Celem pokazów i warsztatów jest przybliżenie idei włączania poprzez sport, prezentacja rugby na wózkach, zapoznanie z zasadami tej dyscypliny, osiągnięciami warszawskiej drużyny Four Kings oraz umożliwienie osobom uczestniczącym zapoznania się ze sprzętem i sylwetkami zawodników. Nauka poruszania się na specjalnym wózku do rugby przy pomocy animatorów pozwala zrozumieć istotę sportowych pasji osób z niepełnosprawnością. Warszawskie Stowarzyszenie Rugby Na Wózkach „FOUR KINGS” powstało w lipcu 2010 roku. Celem stowarzyszenia jest prowadzenie warszawskiego klubu rugby na wózkach oraz promocja sportu ON. W tym celu stowarzyszenie

organizuje wiele eventów i happeningów, takich jak mecze pokazowe przy okazji imprez masowych, targów i festynów, pokazy typu FLASH MOB np. na Dworcu Centralnym. Animatorzy prowadzą prelekcje w szkołach podstawowych i gimnazjach, integrując młodzież szkolną ze środowiskiem ON, szkołą studentów i wolontariuszy z zakresu pomocy ON. Stowarzyszenie jest organizatorem Międzynarodowego Turnieju MAZOVIA CUP, który od 2011 roku cyklicznie odbywa się w podwarszawskim Legionowie w jednej z piękniejszych hal w woj. mazowieckim - ARENIE LEGIONOWO. Turniej cieszy się wielkim uznaniem w kraju i za granicą.

Warszawskie Stowarzyszenie
Rugby na Wózkach
„FOUR KINGS”
02-646 Warszawa , ul. Joliot Curie 11a /47
tel. 797 594 316; 696 279 271
www.fourkings.pl
e-mail: stowarzyszenie@fourkings.pl

Kultura bez barier

Czy kiedykolwiek zastanawiałeś się, w jaki sposób osoby niewidome, niedowidzące, głuche, słabosłyszące, glucho-niewidome korzystają z oferty kulturalnej? Chciałbyś włączyć te osoby w swoje działania? Chciałbyś stworzyć im warunki umożliwiające korzystanie z oferty swojej instytucji? Chciałbyś rozszerzyć swoją widownię o osoby z niepełnosprawnością?

Jeśli odpowiedziałeś twierdząco na którekolwiek z powyższych pytań, a nie wiesz, jak to zrobić, aby wydarzenie w Twojej instytucji było dostępne dla osób z niepełnosprawnością, warto żebyś zaczerpnął informacji na ten temat.

Fundacja Kultura bez Barier zaprasza do współpracy. Możesz wybierać, możliwości jest kilka.

Możesz zdecydować się na „zanurzenie w niepełnosprawność”, na osobiste, bezpośrednie wejście w świat, o którym będziesz już stale myślał w czasie przygotowywania kolejnych przedsięwzięć. Możesz wybrać rozmowę, prezentację, w czasie której dowiesz się, czym są udogodnienia dla osób z dysfunkcją wzroku i słuchu chcących samodzielnie i satysfakcjonująco odbierać teksty kultury.

Możesz też „przespacerować się” z nami po miejscach i przedsięwzięciach, na których odcisnęliśmy już nasz ślad, które stały się dostępne dla wszystkich lub prawie wszystkich.

Pamiętaj, to nie żaden cud, że niewidomi oglądają filmy, spektakle teatralne, wystawy, a niesłyszący tańczą i migają teksty piosenek.

Fundacja Kultura bez Barier
ul. Bohdziewiczza 2
01-685 Warszawa
tel. 22 100 36 94
e-mail: fundacja@kulturabezbarier.org

Rola zabawy w inspirowaniu do rozwoju

Celem warsztatów jest podniesienie kreatywności uczestników, refleksja nad postawą w zabawie z osobami z autyzmem i podobnymi wyzwaniem rozwojowym, nauka budowania zabaw opartych na motywacjach dziecka, w sytuacji 1x1. Interaktywne warsztaty mają pomóc w uzyskaniu przekonania, że zabawa może być fantastyczną inspiracją do pokonywania wyzwań związanych z różnymi sferami rozwoju.

Niejednokrotnie, chcąc pomagać innym w pokonywaniu wyzwań, przybieramy pozę „specjalisty” - poważną, zasadniczą. „Pracujemy” z dziećmi, uczymy je. Nie zawsze jest to tak atrakcyjne, jak byśmy chcieli i nie zawsze przynosi efekty, których się spodziewamy.

Przyjdź na warsztaty, aby przypomnieć sobie, czym jest dobra ZABAWA? Co czyni zabawę ciekawą, atrakcyjną, śmieszną? Jak skonstruować zabawę, która będzie pomagała naszym małym i dużym przyjaciołom pokonywać wyzwania w sposób pozbawiony presji, a jednocześnie z pełnią wewnętrznej motywacji i satysfakcji.

Adrian Borowik jest z wykształcenia animatorem społeczno-kulturalnym. Odbił przeszkolenie w kierunku terapii ręki, sty-

mulacji systemu taktylnego, podstaw diagnozy i rehabilitacji ortoptycznej. Przeszedł podstawowy kurs Programu *Son-Rise – Start Up* oraz kurs zaawansowany – *Maximum Impact*, organizowane i prowadzone przez Autism Treatment Center of America w Sheffield, w USA. Jest Członkiem Zarządu oraz współfundatorem Fundacji Być Bliżej Siebie, która zajmuje się przede wszystkim przybliżaniem wiedzy o Programie *Son-Rise* oraz niesieniem pomocy rodzicom i specjalistom realizującym program.

Program *Son-Rise* to wysoce efektywny, pełen miłości i radości system terapii i edukacji. Bazuje na akceptacji i szacunku do osób z autyzmem, Zespołem Aspergera i innymi wyzwaniami rozwojowymi. System został stworzony w USA, w latach 70. ubiegłego wieku. Dokonali tego rodzice, którzy chcieli pomóc swojemu dziecku, zdiagnozowanemu jako głęboko i nieuleczalnie autystyczne z IQ poniżej 30... Dziś ich syn jest w pełni zdrowym, wykształconym, otwartym społecznie mężczyzną z IQ bliskim geniuszowi. A Program *Son-Rise* jest obecnie prowadzony przez tysiące rodzin na całym świecie.

Adrian Borowik
e-mail: adrian@bycblizejsiebie.pl
tel. 793 010 861

Kaleka czy cool-awy

Warsztaty edukacyjne dla młodzieży dotyczące tematyki niepełnosprawności, niwelujące bariery mentalne między osobami sprawnymi i niesprawnymi.

Sposób realizacji: ćwiczenia warsztatowe (np. tory jazdy dla wózków, ćwiczenia umożliwiające zrozumienie, jakim problemem dla osób niewidomych jest poruszanie się oraz przybliżające sposób postrzegania świata przez osoby niewidome, niesłyszące i głuchoniewidome), pokaz pracy psa asystującego, projekcje filmowe, zorganizowanie stanowiska z publikacjami i materiałami reklamowymi.

Marek Sołtys jest prezesem Fundacji TPSW, działaczem na rzecz edukacji włączającej i przeciwdziałania dyskryminacji. Propaguje idee uniwersalnego projektowania, dostępnej komunikacji i przestrzeni publicznej, a także asystenta osobistego i mieszkania wspomaganego.

Celem Fundacji, którą kieruje, jest zmiana sposobu postrzegania osób z niepełnosprawnością, propagowanie obrazu osób z dysfunkcjami jako aktywnych, kreatywnych, pogodnych i zadowolonych z życia. Poprzez starania o Asystenta Osobistego Osoby Niezależnej oraz Mieszkania Wspomagane jako alternatywy DPS promuje wyrównywanie szans i wsparcie osób z niepełnosprawnością zamiast ubezwłasnowolniającej opieki. Fundacja przeciwdziała wykluczeniu i dyskryminacji.

Fundacja organizuje szkolenia, prowadzi kampanie informacyjne, a także rozmowy, negocjacje, interwencje, porady. Organizuje happeningi, koncerty, eventy.

Fundacja Towarzystwo Przyjaciół Szalonego Wózkowicza
Marek Sołtys
e-mail: tpswpresents@gmail.com
www.tpsw.pl

Muzeum dźwięków czyli orkiestra niewidzialnych instrumentów

Celem warsztatu jest wprowadzenie uczestników w świat współczesnej muzyki oraz nowych technologii, przy jednoczesnym poszukiwaniu ich źródeł w tradycji, naturze, muzyce ludowej. Uczestnicy odbędą podróż od dźwięków natury, poprzez naturalne dźwięki instrumentów ludowych, skończywszy na elektronicznych dźwiękach sterowanych nowoczesnymi sensorami czuлыми na ruch. Podczas warsztatów uczestnicy odkryją związek między aktywnością ruchową, a dynamiką brzmienia, finalnie stworzą orkiestrę i wykonają współczesny utwór.

Warsztaty składają się z pięciu części. Rozpoczynają się opowieścią o tym, jak dawniej człowiek żył bez technologii, Internetu, w zgodzie z rytmem pór roku i rytmem dnia, uczył się obserwować naturę i z tej obserwacji czerpał inspirację do wszelkich swoich pomysłów. Potem uczestnicy dowiadują jak człowiek odnajdywał w naturze dźwiękową inspirację oraz materiały, z których tworzył

instrumenty. Następnie poznają kilka charakterystycznych instrumentów ludowych.

Wykorzystanie sterowników muzycznych czułych na ruch to następny etap. Uczestnicy przedstawiają pory roku, przypisując poszczególnej ruchowej aktywności charakterystyczne dla danej pory zjawiska. Podsumowaniem działań jest wysłuchanie fragmentu utworu kompozytora muzyki współczesnej Johna Cage'a, czyli *4 minuty i 33 sekundy ciszy*, w wykonaniu Krzysztofa Staniendy z Akademii Muzycznej w Warszawie (wideo rejestracja).

Stowarzyszenie "Z siedzibą w Warszawie" to grupa twórców kultury, artystów, animatorów, socjologów, których celem jest ożywienie zaniedbanych miejsc w stolicy poprzez działania z ich mieszkańcami oraz edukacja kulturalna rozumiana zawsze w kontekście potrzeb społecznych i bardzo szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego.

Paweł Heppner, Edyta Ołdak, Katarzyna Szurman
Stowarzyszenie „Z Siedzibą w Warszawie”
ul. Sękocińska 4 m. 2
02-313 Warszawa
tel. 601 91 03 03
e-mail: my@wwarszawie.org.pl
facebook.com/wWarszawie
www.wwarszawie.org.pl

Sztuka dostępna w Zachęcie Narodowej Galerii Sztuki

Sztuka dostępna to cykl spotkań o sztuce współczesnej, adresowany do osób dorosłych z dysfunkcją wzroku i słuchu. Raz w miesiącu prowadzimy warsztaty związane z dziełami z kolekcji Zachęty, organizujemy także zwiedzanie aktualnych wystaw. Udział w wydarzeniach jest bezpłatny, obowiązują zapisy.

Osobom z dysfunkcją wzroku udostępniamy wystawy i obiekty za pośrednictwem audiodeskcrypcji. Omawiając wybrane dzieła przestrzenne z naszej kolekcji, umożliwiamy ich dotykanie w rękawiczkach, a także udostępniamy kopie niektórych prac, wykonane w technice tyflografiki. Spotkania dla osób z dysfunkcją słuchu tłumaczone są na Polski Język Migowy (PJM).

Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki
Pl. Małachowskiego 3
00-916 Warszawa
koordynatorka programu: Anna Zdzieborska
e-mail: a.zdzieborska@zacheta.art.pl
tel. 22 556 96 42

OTO JA

OTO JA - to tytuł projektu, OTO JA to nazwa galerii art brut w Płocku oraz nazwa stowarzyszenia, które promuje sztukę osób wykluczonych.

Projekt *Oto Ja* realizowany jest od 1994 r. do chwili obecnej. Blisko 20 lat pracy z twórcami mieszkającymi w domach opieki społecznej zaowocował wypracowaniem swoistej metody działań w tym obszarze oraz ogromnym zbiorem sztuki osobnej, art brut. Mówi się o „Płockim zagłębiu sztuki art brut”. W 2007 r. powstała w Płocku galeria sztuki, która opiekuje się kolekcją *Oto Ja* i promuje twórców tego nurtu. Obecnie w kolekcji znajdują się prace 28 twórców, w tym T. Głowali, A. Dembińskiego, B. Chęckiej, M. Grunenwaldt i innych. Prowadzimy też warsztaty artystyczne przybliżające tematykę Innego w kulturze. Realizujemy również plenery integracyjne dla osób z niepełnosprawnościami.

Stowarzyszenie organizuje konferencje, warsztaty, plenery i wystawy zarówno na miejscu, w galerii OTO JA, jak też gościnnie w całym kraju i za granicą.

Beata Jaszczak - pedagog artystyczny i wczesnoszkolny, animatorka kultury, arteterapeutka, plastyk i kurator wystaw; absolwentka UAM i studiów kuratorskich na UJ; jest autorką projektu *Oto Ja*, a także projektu *Podwórko*, w tym *Festiwalu Podwórkowego* w Płocku mającego na celu edukację artystyczną dzieci i młodzieży z zaniedbanych podwórek oraz społeczną rewitalizację tych miejsc (w latach 2001-2008); dwukrotna stypendystka MKiDN w 2007 i 2010 roku. Prezes Stowarzyszenia Edukacyjno-Artystycznego Oto Ja.

Stowarzyszenie Edukacyjno-Artystyczne OTO JA

siedziba: ul. Okrzei 2/19 , 09-400 Płock

galeria OTO JA

adres: Plac Narutowicza 2 , 09-400 Płock

www.otoja.org.pl

www.facebook.com/pages/OTO-JA

osoba do kontaktu: Beata Jaszczak

e-mail: otoja@otoja.org.pl

lub: baszczak4@wp.pl

Źródła

Animacja z wykorzystaniem siły i przekazu kultury Indian Ameryki Północnej, której wersje pokazowe rozbudzają wyobraźnię i zachęcają do uczestnictwa, a zabawy i gry uczą i rozwijają każdego.

Działamy od 20 lat w różnych obszarach animacyjnych, takich jak profilaktyka uzależnień, edukacja, praca z osobami z niepełnosprawnością, wystawy, aż po działania komercyjne – wykorzystując i promując kulturę Indian Amerykańskich w różnych aspektach.

W ramach warsztatów prezentujemy tradycyjne tańce indiańskie w stylu „powwow”, omawiamy poszczególne elementy stroju, uczymy podstawowych kroków tanecznych i indiańskich pieśni, prowadzimy minikonkurs taneczny, wspólnie z uczestnikami tworzymy piktografy (sposoby zapisywania informacji), uczymy symbolicznego malowania twarzy. Ponadto, pokazujemy indiańskie sposoby spędzania wolnego czasu (gry i zabawy dla uczestników): wyścigi na bizonich kopytach, rzuty łotkami, rzuty na bizonie rogi, wyścigi dżdżownic, indiańskie lody, sprytny kruk, przeciąganie lisiego ogona. Uczestnicy poznają indiańskie przedmioty codziennego użytku i sposoby ich wykonywania.

Grupa taneczna “TatankaART” (Bizon) wyrosła na bazie Stowarzyszenia “Muhguah” (Niedźwiedź) zawiązanego w 1996 r. podczas pierwszego zlotu sympatyków Kultury

---

Indian Ameryki Północnej z tytułu *Wakan Tanka*.
Grupa taneczna TatankaART
Piotr Wlizio
tel.: 784 435 536

Audiodeskrypcja - drzwi do kultury i sztuki

p2oter@o2.pl

Audiodeskrypcja to technika, która, dzięki dodatkowym opisom słownym, udostępnia odbiór wizualnej twórczości artystycznej oraz pozwala osobom niewidomym poznawać widzialny dorobek kulturalny z zakresu sztuki plastycznej, teatralnej, scenicznej i filmowej.

Podczas audiodeskrypcji opisywane są ważne, znaczące informacje wizualne takie jak: język ciała, wyraz twarzy, przebieg akcji, sceneria, kostiumy. Zwięzłe, obiektywne opisy scen pozwalają osobie niewidomej podążać za rozwijającym się wątkiem historii oraz usłyszeć i zrozumieć, co dzieje się na scenie, ekranie, obrazie.

Ideą, która nam przyświeca, jest pokazanie, iż nie jesteśmy bezradni w otaczającym nas świecie. Możemy, wykorzystując tkwiący w nas potencjał i korzystając z dostępnych technik i technologii, w pełni uczestniczyć w życiu zawodowym i kulturalnym.

Upowszechniamy wiedzę na temat możliwości i potrzeb osób niewidomych, gdyż wciąż jeszcze jest w tym zakresie wiele uprzedzeń społecznych i fałszywych wyobrażeń.

Fundacja Audiodeskrypcja jest pionierem techniki audiodeskrypcji w Polsce, dzięki której treści wizualne mogą odbierać osoby niewidome. Fundację tworzą osoby niewidome i współpracujący z nią artyści, animatorzy kultury, nauczyciele i kuratorzy, dostrzegający potrzebę pełnego uczestnictwa osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym

i kulturalnym.

Fundacja Audiodeskrypcja
ul. Gaskiewicza 15, 15-128 Białystok
www.audiodeskrypcja.org.pl

Tyflografika - świat w dotyku

e-mail: fundacja@audiodeskrypcja.org.pl

Tyflografika to graficzne odwzorowanie i przedstawienie rzeczywistości, przy zastosowaniu skali, proporcji i generalizacji, dostępne dotykowo i wzrokowo dla osób niewidomych i o ograniczonej percepcji wzrokowej.

Studio Tyflografiki „TYFLOGRAF” istnieje na europejskim rynku od 2005 roku. Jest największą firmą w Polsce zajmującą się profesjonalnym tworzeniem (od projektu do wykonania) tyflograficznych przedstawień rzeczywistości.

Jest efektem trzydziestu lat doświadczeń założyciela Studia, Marka Jakubowskiego w pracy z niewidomymi dziećmi.

Zajmujemy się wykonywaniem dotykowych (reliefowych, tyflogicznych) map, planów i schematów przestrzeni dla niewidomych i słabo widzących.

Wydajemy reliefowe pozycje edukacyjne – książki (m.in. do nauki orientacji przestrzennej) oraz gry edukacyjne i tyflografiki z przeznaczeniem dla osób z dysfunkcjami wzroku. Tworzymy oraz dystrybuujemy tyflogiczne pomoce dydaktyczne. Zajmujemy się przystosowaniem pomieszczeń oraz przestrzeni dla osób niewidomych i słabo widzących. Wykonujemy brajlowskie identyfikatory przestrzeni (etykiety i oznaczenia) oraz druk i tłoczenie brajla na wszelkich nietypowych materiałach (plastik, aluminium, stal, mosiądz, miedź).

Oferujemy opracowania napisów brajlowskich oraz druk publikacji w piśmie brajla. Zajmujemy się opracowaniami oraz wykonywaniem nagrań tyfloakustycznych. Oferujemy konsultacje tyflograficzne.

Studio Tyflografiki „Tyflograf”, Marek Jakubowski
ul. Dębowa 9, 62-004 Czerwonak
tel. biuro: +48 (61) 892 90 05
tel. kom.: 602 727 606, 668 464 568
e-mail: biuro@niewidomi.com.pl

ROŚLINY O DZIAŁANIU
ODPREŻAJĄCYM

ROŚLINY O DZIAŁANIU
ANTYDEPRESYJNYM

ROŚLINY O DZIAŁANIU
WZBUDZAJĄCYM
UMIĘĆ

TU JESTEŚ

ROŚLINY O DZIAŁANIU
USFRAWNIAJĄCYM
MYŚLENIE

Dom na agrafki Patchwork

Dom na agrafki to zabawa grupowa, zaplanowana do działań w przestrzeni publicznej, wykorzystująca filozofię patchworku - łączenia różnych kawałków tkanin, by stworzyć nową kompozycję. Uczestnicy zajęć, pod okiem instruktorki, układają kompozycje domów z wyciętych z materiału geometrycznych kształtów w trzech kolorach. Tworzą trzy duże obrazy. Następnie za pomocą agrafek, igły i fastrygi tworzą obrazy na rozpiętych na stelażu namiotu tkaninach. Praca polega na dobieraniu kawałków materiału tak, by pasowały do tła i innych elementów kompozycji pod względem wielkości, deseni oraz do tych, które już wcześniej zostały przyszyte przez innych uczestników. Na odwrocie tkanin powstają rysunki z fastrygi. W zajęciach może brać udział jednorazowo 15 osób.

Patchwork to technika polegająca na tworzeniu kompozycji geometrycznych poprzez zszywanie ze sobą fragmentów różnych materiałów. Powstała w okresie biedy w Anglii, kiedy starano się wykorzystać każdy kawałek tkaniny. Jest sztuką dobierania kolorów i deseni wymagającą dużej dozy cierpliwości i znajomości technik łączenia tkanin. Warsztaty z patchworku mogą być wykorzystywane w procesie rewalidacji osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Marzanna Groblewska jest instruktorem arteterapii. Specjalizuje się w technice patchworku. Współpracuje ze Stowarzyszeniem Akademia Łącznica, szkoląc instruktorów Warsztatów Terapii Zajęciowej. Jest autorką wielu programów edukacji regionalnej i artystycznej. Prowadzi działalność w zabytkowym ryglowym domu w Czaplunku: pracownię rzemiosł artystycznych oraz ekspozycję poświęconą rękodziełu i ginącym zawodom.

Organizuje warsztaty i plenery z różnych technik rękodzielniczych, takich jak snycerstwo, rzeźba w drewnie, tkactwo, filcowanie, dekupaż, papier czerpany, kursy zduństwa oraz tynkowania glinianego i tradycyjnych technik budowlanych.

OTWARTY ZABYTEK
ul. Studzienna 2
78-550 Czaplunek
e-mail: patchworkowydom@gmail.com
tel. 512 338 957

Wędrujące zabytki

To forma rozrywki, wypoczynku i edukacji architektonicznej. Podstawowym narzędziem wykorzystywanym w trakcie zabawy są miniaturowe modele obiektów ryglowych sporządzone w skali 1:20. Modele wykonane są z materiałów odpornych na warunki atmosferyczne. Zajęcia mogą mieć charakter plenerowy lub stacjonarny. Przestrzeń warsztatów aranżowana jest w formie małego miasteczka.

Uczestnicy poznają krótką historię budownictwa, charakterystyczne cechy budowli szachulcowych, materiały i surowce stosowane w budownictwie oraz podstawowe nazewnictwo. Rozpoznają i nazywają funkcje obiektów. W trakcie zajęć projektują ich najbliższe otoczenie, malują fasady budynków, na papierze lub na formach drewnianych, tworząc „swoje” zabytki, a także budują fragment ściany ryglowej, wykorzystując do tego celu glinę, słomę i listewki.

Malowanie ogniem to kolejna, rozszerzona część warsztatów z zastosowaniem różnych technik ceramicznych i lepienia miniaturowych domów z gliny w połączeniu z plenerowym wypałem ceramiki. Proces wypału zamkniętego w piecu wizualizowany jest poprzez pokazy tańca ognia w wykonaniu profesjonalnych tancerzy. Zarówno sam taniec, jak i efekty wypału ceramiki w ogniu zawsze są niespodzianką, która zaskakuje, zadziwia i zachwyca.

Przygotowania do pokazu wypału angażują całą grupę, która uczestniczy w budowie pieca. *Malowanie ogniem* to doskonałe narzędzie do integracji uczestników i propozycja zajęć, których część odbywa się po zmierzchu.

Mariola Konowalczyk
ul. Gdańska 16a
78-550 Czaplinek
Stowarzyszenie ToTu Akademia Twórczych Umiejętności
tel. 511-619-001
e-mail: miniaturyczaplunek@gmail.com.

Klockologia

Zabawa klockami jako metoda stosowana w nauczaniu oraz wychowaniu to propozycja Sławomira Cisto.

Klocki są wykonane z drewna, w naturalnym kolorze. Mogą być dla dzieci (jak również dorosłych) doskonałym antidotum na lawinę bodźców, którym są poddawane przez współczesny świat.

Proporcje wymiarów klocków nadają im doskonale właściwości konstrukcyjne. Można z nich układać nawet najbardziej skomplikowane budowle.

Zabawa z użyciem klocków rozwija wyobraźnię przestrzenną i logiczne myślenie. Pozwala na ćwiczenie koncentracji uwagi i usprawnianie motoryki ręki. Uczestnicy zabawy uczą się planowania i zasad konstrukcji, rozwijają umiejętności pracy w grupie.

Dużym zainteresowaniem cieszą się festiwale klockologiczne, które organizowane są w wielu miastach w Polsce, w dużych salach gimnastycznych. Uczestnicy festiwalu mają wówczas do dyspozycji kilkadziesiąt tysięcy klocków. Imprezy przyciągają i angażują całe rodziny, integrując lokalną społeczność.

---

klockologia.pl
Sławomir Cisto
tel. 604 789 178
e-mail: slawek@klockologia.pl

„Gazetka graniasta”

„Gazetka graniasta” to kreatywne spojrzenie na prasę redagowaną przez dzieci i młodzież. Redaktorzy „Gazetki graniastej” podczas pracy nad wydaniem mają okazję do twórczej zabawy treścią i formą - w odróżnieniu od klasycznej gazety ściennej czy szkolnej publikacji w wersji papierowej – „Gazetka graniasta” ma postać sześciennych brył.

Warsztat „Gazetka graniasta” rozpoczyna się zajęciami integracyjnymi, następnie animator przeprowadza krótką część teoretyczną: uczestnicy biorą udział w mini-wykładzie o pracy w redakcji gazety – poznają podstawowe gatunki dziennikarskie, zasady konstruowania poprawnego tekstu, etyki dziennikarskiej, składu prasy, dyskutują o najważniejszych zjawiskach prasowych.

Właściwe prace redakcyjne inicjuje zebranie redakcji. Uczniowie dzielą się zadaniami, ustalają tematy, wyłaniają redaktora naczelnego, reporterów, ilustratorów, redaktorów technicznych.

Zadaniem dzieci jest zredagowanie wszystkich kolumn gazety na sześciu ścianach bryły za pomocą przyklejanych łamów z tekstami i ilustracjami. Istotną kwestią jest, by redakcja pamiętała o wszystkich niezbędnych elementach prawdziwej gazety, takich jak winieta, odpowiednia numeracja, stopka redakcyjna itp. Po zakończonych pracach reporterskich odbywa się kolejne zebranie redakcji, podczas którego wszystkie skompletowane materiały zostają przeczytane, obejrzone i przedyskutowane.

Opatrzony artykułami i rysunkami sześcienny zostają podwieszony i zaprezentowany czytelnikom gazety, tj. całemu środowisku szkolnemu, byłym uczestnikom zajęć w domach kultury, świetlic czy sąsiadom. Animację kończy mini-konferencja prasowa z udziałem redaktorów, ich rodzin, kolegów i wszystkich zainteresowanych, podczas której zostaje podsumowana praca redakcji.

„Gazetka graniasta”, udostępniona do oglądania, dotykania, obracania, odczytywania przez czytelników, w wyjątkowy

sposób ingeruje w przestrzeń, stając się nie tylko makieta pełną autorskich tekstów, ale też wizualną atrakcją, zaciękawiającą, inspirującą, skłaniającą do niekonwencjonalnego myślenia nie tylko o szkolnej prasie, ale wszelkich twórczych młodzieżowych inicjatywach.

Maria Sztark - animatorka kultury, absolwentka dziennikarstwa UJ, specjalizuje się w prasie szkolnej i młodzieżowej, prowadzi warsztaty dziennikarskie i teatralne. Interesuje się freinetowską metodą swobodnego tekstu.

Maria Sztark
tel. 506 231 518
maria.sztark@gmail.com

Miasto mówi

Każde miasto ma swoją duszę, na którą składa się wiele czynników: budowle architektoniczne, ulice, place, parki, teatry, kina, kawiarnie, szkoły, małe sklepiki i wielkie centra handlowe, kościoły, a przede wszystkim ludzie - tak mieszkańcy jak i przybysze, którzy całej reszcie nadają sens istnienia. Jest jeszcze jeden ważny element, który wchodzi w skład „duszy miasta”, a często jest niedostrzegany, zapomniany - dźwięk. Dźwięki nas otaczają, choć w życiu codziennym często zlewają się z obrazem, stają się niezauważalne. A przecież każdy człowiek jest sprawcą tysięcy dźwięków, których nawet nie jest świadom.

Projekt *Miasto mówi* adresowany jest do dzieci, młodzieży i dorosłych. Poprzez swoją formułę wkracza w niezwykły świat odgłosów dnia codziennego, przybliżając i uwrażliwiając na miasto, w którym żyją. W ramach projektu uczestnicy tworzą kompozycje zbudowane z wcześniej nagranych dźwięków miasta.

Specyficzna materia twórczości: dźwięki i emocje z nimi związane stanowi o otwartym charakterze projektu. W tym świecie można się dobrze poczuć i eksperymentować. Odkrywać swoją wrażliwość, bliskość z innymi i chęć współpracy, potrzebę skupienia i prywatności.

Etapy:

- Rozmowa o dźwiękach, wśród których żyjemy, o emocjach, które w nas wywołują.
- Nagrywanie dźwięków z otoczenia: z pokoju, domu, ogrodu, podwórka, szkoły, ulicy etc. Obsługa dyktafonu, różnica między tym co słyszą nasze uszy, a co nagrywa dyktafon.
- Obróbka elektroniczna nagranych dźwięków. Ustalanie poziomu głośności, czasu trwania. Tworzenie sampli.
- Podpinanie sampli pod klawisze komputerów. Grupowanie dźwięków na klawiaturze.
- Indywidualne i wspólne tworzenie kompozycji.
- Podsumowaniem projektu – prezentacja publiczna kompozycji z udziałem rodziców i zaproszonych gości.
- Zapisywanie kompozycji (na papierze).

Rezultaty: kompozycje własne wszystkich uczestników, publiczna prezentacja powstałych kompozycji.

Wsparcie dzieci, młodzieży i dorosłych w twórczym rozwoju, bazujące na twórczej ekspresji z wykorzystaniem nowych i starych technik. Radość tworzenia! Reintegracja uczestniczących grup poprzez budowanie współpracującego zespołu.

Józef Szkandera

tel. 530 788 078

e-mail: jszkandera@gmail.com

Każdy może przetrwać! warsztaty survivalowe

Survival często pada ofiarą stereotypów. Czasem jest postrzegany jako zabawa w wojsko: chłopcy z replikami karabinów biegają po lesie i udają komandosów. Innym razem kojarzony jest z kulinarnymi obrzydliwościami - wszyscy znają Beara Gryllsa i jego popisowe pożeranie różnej maści robactwa przed kamerą. Niekiedy myśli się o sztuce przetrwania jako o zabawie dla facetów, którzy nigdy nie dorośli. W takiej opinii czuć jakąś nutę pobłażliwego politowania dla jeszcze jednego nieszkodliwego dziwactwa.

We wszystkim co napisano wyżej, jest pewna nuta prawdy. Bywa survival zabawą w wojnę, testowaniem dziwnych źródeł pożywienia i własnej odporności na nie, jak i harcerstwem dla „tatuśków”. Ale żaden z tych opisów nie oddaje pełni prawdy o tym, czym jest survival i co może nam dać. A może nam oddać naprawdę nieocenione przysługi.

Sztuka przetrwania jest przede wszystkim sztuką samodzielności. To trening umiejętności polegania na samym sobie: własnych siłach, pomysłowości i wierze w siebie. Doskonale

nadaje się do kształtowania twardego charakteru i silnego poczucia własnej wartości. Jest dla każdego – małego i dużego (a nawet seniora!) – i niewiele trzeba mieć, by zostać „survivalowcem”. Z naszego doświadczenia wynika również, że poczucie mocy, które zdobywa się na kilkudniowym warsztacie survivalowym szybko przenosi się na inne sfery życia. Nasi kursanci stają się mocniejsi: nie tylko fizycznie, ale i psychicznie.

Survival Totem Group działa od 2010 roku, a od 2012 roku jako samodzielna marka w ramach Totem Spółdzielni Socjalnej. Realizujemy różne działania outdoorowe – obozy i kolonie, zielone lekcje, warsztaty, imprezy integracyjne i inne – ale zawsze podstawą i punktem wyjścia jest dla nas survival. Pracowaliśmy z różnymi grupami: dziećmi, młodzieżą (również tą zagrożoną wykluczeniem społecznym), dorosłymi, seniorami, osobami niepełnosprawnymi i z problemami psychicznymi. Każdy może przetrwać – bez wyjątku.

Survival Totem Group
Totem Spółdzielnia Socjalna
ul. Rydla 68C/44
70-783 Szczecin
502 052 819
survival@totemszczecin.pl
www.survivaltotemgroup.pl
facebook.com/survivaltotemgroup

W dłoni mamy świat

To warsztat, który można, a nawet należy, modyfikować wedle potrzeb, możliwości i wieku uczestników. Punktem wyjścia do wszelkich działań jest dłoń, czyli coś co mamy zawsze przy sobie.

Zacznijmy od rozmowy: ręka, dłoń - co by było, gdyby jej nie było? Co ona potrafi i jaka jest? Czy ją lubię?

Policzmy swoje palce, ale inaczej, teatralnie... Pierwszy palec to kciuk – a jak ty byś go nazwał? Może Grubasek? Nadajmy im nowe imiona, to wstęp odkrycia teatralnego potencjału w palcach.

Odkrywanie niepowtarzalnego labiryntu linii papilarnych pod lupą, stawianie stempli palcem, podkreślenie wyjątkowości i unikalności tego znaku, to kolejny krok w zabawie. Wielokrotne powiększenie odcisku palca i wędrówka ze środka na zewnątrz przez gąszcz linii papilarnych. Wcielanie się w postać, która przemierza ten labirynt. Dokąd idzie? Czego szuka?

Kolejnym etapem jest stworzenie najprostszej palcynki na świecie: wystarczy palec, który przełożymy przez dziurkę w papierowej serwetce, krepinie czy chusteczce higienicznej. Możemy dorysować na opuszku palca oczy i usta.

Następnie zachęcam uczestników do prezentacji, do odgrywania scenek w parach czy w większej grupie. Może to być finał warsztatu albo początek pracy teatralnej. A wszystko po to, by przekonać się, że w teatrze wszystko jest możliwe, a w dłoni mamy cały świat.

Wiktoria Siedlecka-Dorosz – absolwentka Akademii Teatralnej w Warszawie. Teatroložka, instruktorka teatralna, animatorka działań artystycznych dzieci, młodzieży i dorosłych oraz osób z niepełnosprawnością. Współprowadzi Teatranki w Instytucie Teatralnym w Warszawie. Jest w trakcie poddyplomowych studiów z zakresu arteterapii w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. Odbywa staż w Mazowieckim Specjalistycznym Centrum Zdrowia w Pruszkowie. Szczęśliwa mama czteroletniej Łucji.

Wiktoria Siedlecka-Dorosz
e-mail: wiktoria@dzieckowteatrze.pl
tel.: 662 146 686
www.dzieckowteatrze.pl

Stragan z koralami

To jedna z wielu propozycji zajęć dla dzieci z małych miejscowości lub zaniedbanych środowisk, warsztatów prowadzonych przez Marię Sadowską. Zajęcia manualne polegające na własnoręcznym wykonywaniu biżuterii i innych ozdób ze skrawków materiałów i różnorodnych drobiazków pochodzących z recyklingu.

Uczestnik zajęć własnoręcznie tnie i dobiera materiał oraz inne akcesoria. Wszystkie elementy pozyskane są z niepotrzebnych już ubrań i innych zbędnych drobiazków jak guziki, paciorki, sznurki itp.

Wykonane przez Marysię gotowe wzory oraz zabawnie przygotowany pokaz splatania, wiązania, szycia, tkania i innego dekoracyjnego łączenia detali, błyskawicznie wciąga do zabawy uczestników w różnym wieku i o różnym stopniu sprawności. Podczas zajęć powstają oryginalne ozdoby, według indywidualnych projektów lub prace zbiorowe użyte następnie do udekorowania wspólnej przestrzeni. Zajęcia mogą być realizowane w różnym stopniu trudności dostosowanym do wieku uczestnika. Rozwijają kreatywność, zdolności manualne, cierpliwość.

Marysia jest studentką II roku Psychopedagogiki Kreatywności na Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Grzegorzewskiej w Warszawie.

Realizowała autorski program *Otwórzmy Głowy* we wsi Czarne Małe na Pomorzu Zachodnim w latach 2011 - 2013. Jej pomysł spodobał się Fundacji BGŻ, która wsparła go finansowo. Oprócz zagospodarowania dzieciom wolnego czasu, pokazuje mieszkańcom małych wiosek, jak różnorodny jest świat, ile rozmaitych i ciekawych rzeczy można robić i jak znaleźć swoją pasję, hobby. Jej działania są odpowiedzią na poczucie wyobcowania, niepewności siebie dzieci z małych miejscowości, spowodowanej niedocenianiem i dyskryminacją przez rówieśników i nauczycieli.

Maria Lidia Sadowska
tel. 514 446 347
e-mail: mary-lid@wp.pl

Warsztaty ceramiczne

Lepienie z gliny ma walory arteterapii. Tego typu zajęcia wyciszają, uspokajają i odświeżają. Ceramika może być formą terapii, która doskonale się sprawdza również w pracy z osobami nadpobudliwymi i z upośledzeniami.

Pracując z gliną, możemy wyrazić siebie, odkryć swe ukryte talenty, odczuć swoje emocje i wyrazić je, a także zobrazować swe marzenia. Wszystko to przyczynia się do podniesienia poczucia własnej wartości.

Dzięki pracy z gliną ręce nabierają większej sprawności, co jest szczególnie pożądane przy rehabilitacji osób z niepełnosprawnością, a także w przygotowaniu dzieci do nauki pisania i wykonywania manualnych zadań w szkole.

Używana podczas warsztatów ceramicznych glina wydaje się być materiałem idealnym. Poprawia zdolności manualne, pomaga w koncentracji uwagi i poprzez proces tworzenia

zwiększa samoocenę osób z niepełnosprawnością.

Glina używana w pracy animacyjnej zbliża ludzi, pozwala im wyrazić siebie. Jest to materiał wyjątkowo wdzięczny, dzięki czemu każdy w dziedzinie ceramiki może odnieść sukces.

Justyna Skowyrska-Górska - malarka, ceramik, pedagog, animatorka kultury. Ukończyła z wyróżnieniem Akademię Sztuk Pięknych w Warszawie. Od 2006 r. bierze udział w licznych projektach, pełniąc rolę instruktora, wykładowcy, organizatora i animatora kultury. W Ośrodku Szkoleniowym „Akademia Łucznicza” zarządza pracownią ceramiki. Jako instruktor prowadzi kursy doskonalenia zawodowego dla osób z niepełnosprawnością. W swojej pracy skutecznie łączy doświadczenie pedagoga, z umiejętnościami artysty-plastyka. Justyna ceni ceramikę jako narzędzie do pracy w arteterapii.

Justyna Skowyrska-Górska
Stowarzyszenie Akademia Łucznicza
08-440 Pilawa, Łucznicza 10
tel/fax: 48 25 623 14 08
tel. 502 36 45 17
e-mail: info@lucznicza.org.pl
www.lucznicza.org.pl

MikroMurale

Warsztat *MikroMurale* to projekt mający na celu tworzenie instalacji artystycznej złożonej z rzeźb ceramicznych, na których są wizualizowane polskie grafiki wielkoformatowe – murale. Grafiki te są eksponowane na ceramicznych budynkach w przestrzeni publicznej. Projekt ma przypomnieć wielkoformatowe murale artystyczne i reklamowe powstałe w okresie od lat 50. XX w. do współczesności. W ramach projektu realizowane są warsztaty artystyczne dla różnych grup społecznych: dzieci, młodzieży, seniorów, wybranych mikrospołeczności lokalnych. Uczestnicy warsztatów ceramiczno-antropologicznych poznają historie dotyczące muralu i wybranych grafik wielkoformatowych, reklam z PRLu, a następnie przenoszą dokumentowane projekty na wykonane własnoręcznie mikrobudynki. W ramach jednego z modułów warsztatowych uczestnicy zajęć tworzą własne projekty artystyczne i wspólnie projektują mikrobudynki, instalując je następnie w wybranej przestrzeni publicznej.

Marcin Płocharczyk - etnolog, animator kultury specjalizujący się w muralu i malarstwie wielkoformatowym. Zajmował się animacją nieformalnych grup młodzieżowych. Realizował lokalne i ogólnopolskie projekty eksperymentalne związane z graffiti, street artem, mural artem i edukacją grup nieformalnych. Prowadził Dom Kultury na kółkach: warsztaty dla dzieci z bydgoskich blokowisk odbywające się w wędrującym barakowozie.

Marcin Płocharczyk
tel. 695 689 304
e-mail: marcin-projekt@tlen.pl
www.mikromurale.mywebzz.com

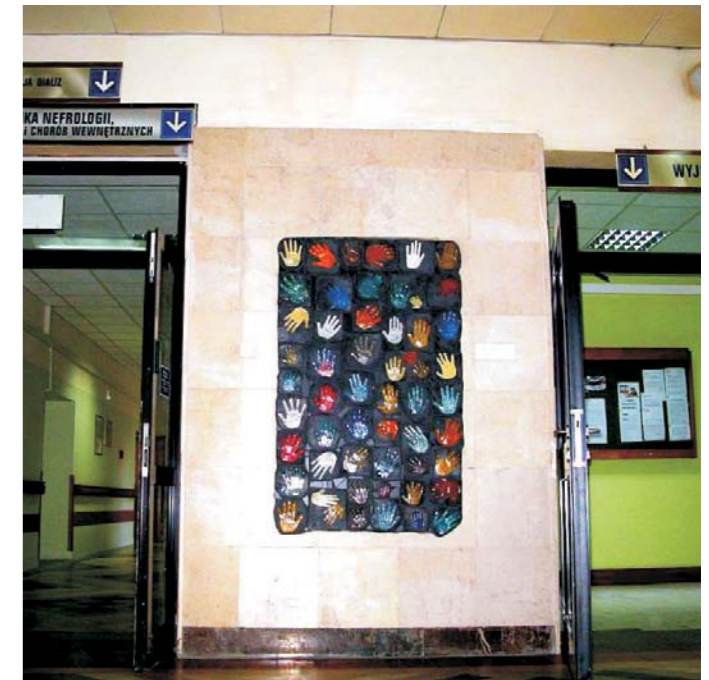

Mozaiki miejskie

Program *Mozaiki Miejskie* wpisuje się w brytyjski nurt *community arts* – tradycji współpracy artysty ze społecznością w celu umożliwienia ludności czynnego udziału w kulturze oraz odkrywania najważniejszych elementów składających się na tożsamość danej wspólnoty. Celem mojej pracy w glinie jest angażowanie rozmaitych społeczności do działań w przestrzeni publicznej. *Mozaika Bezdomna*, którą ostatnio realizowałam jest częścią programu adresowanego do społeczności lokalnych.

Ideą projektu było stworzenie muralu ceramicznego (mozaiki) z mieszkankami Schroniska dla Bezdomnych Kobiet i Matek z Dziećmi w Bydgoszczy. Mozaika składa się z 51 kafli przedstawiających dłonie kobiet i ich dzieci. Dłonie odcisnięte na wielkoformatowych prehistorycznych malowidłach ściennych wydały mi się na tyle ciekawą i uniwersalną formą zarówno kontaktu, jak i znaku w przestrzeni, że postanowiłam ją wykorzystać w pracy w tym projekcie.

Do wypału poszczególnych kafli zastosowałam uwspółcześnioną XVII-wieczną japońską technikę „raku”. Kafle wypalał w temp. 900 st. Celsjusza, następnie wyciągaliśmy je z pieca specjalnymi szczypcami. Jeszcze żarzące się kafle poddawaliśmy redukcji w trocinach. Kiedy mozaika była gotowa rozesłałam ogłoszenie w mediach o poszukiwaniu „domu” dla instalacji. Jako pierwsza zgłosiła się Dyrekcja Szpitala Uniwersyteckiego im. Jurasza i to właśnie ona przyjęła mozaikę pod swój dach. Aktualnie pracuję nad mozaiką *Drzewo* wspólnie z moimi podopiecznymi ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Braille`a w Bydgoszczy.

Joanna Babińska - animator społeczny, ceramik
e-mail: asiaglina@o2.pl
tel. 697 21 31 91
www.mozaikabezdomna.mywebzz.com

Konwencja Praw Osób z Niepełnosprawnością

Artykuł 30

Uczestnictwo w życiu kulturalnym, rekreacji, zajęciach sportowych i innych formach wypoczynku

1.

Państwa-Strony uznają prawo osób z niepełnosprawnością do uczestnictwa na równych zasadach z innym obywatelami w życiu kulturalnym oraz podejmą stosowne działania, aby umożliwić osobom z niepełnosprawnością:

(a) Korzystanie z materiałów dotyczących zagadnień kultury w dostępnych formatach;

(b) Dostęp do programów telewizyjnych, filmów, teatru, i innych form działalności kulturalnej, w dostępnych formatach;

(c) Dostęp do miejsc, w których odbywają się wydarzenia kulturalne, takich jak teatry, muzea, kina, biblioteki oraz do usług związanych z działalnością kulturalną i turystyczną, jak również, na ile jest to możliwe, dostęp do miejsc historycznych i ważnych z punktu widzenia kultury narodowej.

2.

Państwa-Strony podejmą odpowiednie działania celem umożliwienia osobom z niepełnosprawnością rozwoju i korzystania ze swojego twórczego, artystycznego i intelektualnego potencjału, nie tylko dla korzyści własnych, ale również dla wzbogacenia społeczeństwa.

3.

Państwa-Strony podejmą odpowiednie działania, w zgodzie z prawem międzynarodowym, tak, aby akty prawne dotyczące ochrony praw własności intelektualnej nie stanowiły nieracjonalnej bariery dyskryminującej osoby z niepełnosprawnością w dostępie do materiałów związanych ze sferą kultury.

4.

Osoby z niepełnosprawnością będą miały prawo, na równych zasadach z innymi obywatelami, do wsparcia i uznania swojej szczególnej tożsamości kulturowej i językowej, w tym języków migowych i kultury osób niesłyszących.

10 zasad kultury włączania opracowanych przez uczestników seminarium:
Edukacja włączająca a instytucje kultury
w Łajskach 14-16.06.2013 r.

1. Bądź otwarty na potrzeby każdego człowieka
2. Informuj językiem dialogu
3. Likwiduj bariery
4. Kształć i kształć się ustawicznie
5. Wciąż diagnozuj sytuację wraz z innymi
6. Działaj w sieci partnerskiej
7. Bądź konsekwentny, działaj długofalowo
8. Unikaj schematów
9. Twórz przestrzeń dialogu i ekspresji
10. Miej satysfakcję i rób to naprawdę

Projekt:

Kultura włączania.

Podnoszenie kompetencji kadr kultury województwa mazowieckiego w zakresie wspierania procesów edukacji włączającej.

JEDNOSTKA
ORGANIZACYJNA
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
MAZOWIECKIEGO

Mazowsze.
serce Polski

Wydawca:

Mazowieckie Centrum Kultury i Sztuki

ul. Elektoralna 12

00-139 Warszawa

www.mckis.waw.pl

Dyrektor

Aleksandra Kielan

Koordynator projektu:

Ludwika Krasnodębska / MCKiS

Realizacja:

Norbert Późniewski / MCKiS

Magdalena Różycka / MCKiS

Justyna Nowakowska / MCKiS

Marcin Śliwa / MCKiS

Opracowanie:

Marek Sztark

Korekta:

Anna Kowalska / MCKiS

Skład DTP:

Marcin Jedliński / MCKiS

Dofinansowano ze środków

Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

Projekt finansowany ze środków

Samorządu Województwa Mazowieckiego